

Rembalski, Andrzej

Medale okolicznościowe z historii techniki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 24/r2, 483-484

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ukowych wydano w tym okresie mapy topograficzne w różnych skalach oraz wiele map specjalistycznych: geologicznych, gleboznawczych, geomorfologicznych, hydrograficznych itp. Warto odnotować, że jest to dorobek, jakiego nie mają kraje o dużych tradycjach kartograficznych.

Dodać należy, że zasygnalizowane powyżej referaty dokumentowała specjalnie zorganizowana wystawa, na której przekazano szereg cennych obiektów. Na wymienienie zasługują mapy linii granicznych z lat 1918—1919, administracyjne i turystyczne mapy okresu międzywojennego (w tym nagrodzone za granicą opracowania map Tatr i Pienin), atlasy i mapy specjalne (przemysłowe, administracyjne), a także *Mapa fizyczna Polski* wydana przez M. Janiszewskiego w Genewie w 1943 r. Rzecz zrozumiała, że znaczną grupę wystawionych eksponatów stanowiły opracowania E. Romera i jego uczniów.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

MEDALE OKOLICZNOŚCIOWE Z HISTORII TECHNIKI

Towarzystwo Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego w Kielcach — z okazji organizowanych przez to stowarzyszenie imprez pn. *Dymarki Świętokrzyskie* — wydaje co roku medale prezentujące zabytki techniki Kielecczyny.

Pierwszy medal wybity w 1971 r. przedstawiał stylizowany piec dymarski wzorowany na rekonstrukcji wykonanej przez członków Zespołu Historii Polskiej Techniki Hutniczej i Odlewniczej przy ówczesnym Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN, prowadzących badania nad problematyką starożytnego ośrodka hutniczego w Górach Świętokrzyskich. Na rewersie tego medalu widnieje napis „Towarzystwo Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego w Kielcach”, zaś w środku dwa skrzyżowane młotki górnicze. Motyw ten powtarza się na wszystkich rewersach medali przedstawiających zabytkowe objekty techniki Ziemi Kieleckiej.

W 1972 r. pokazano na medalu fragment najbardziej znanego zabytku techniki hutniczej — huty w Samsonowie. Przedstawia on ruiny pieca wzniesionego w 1882 r. Na medalu znajduje się napis „Wielki piec w Samsonowie — Zabytki techniki Kielecczyny”. Medal projektował art. plastyk Jan Łęski.

W 1973 r. wybito dwa medale przedstawiające ruiny walcowni w Nietulisku, która stanowiła ważny element w staszycowskim planie „utworzenia ciągłego zakładu fabryk żelaznych na rzece Kamiennej”. Medale wykonano według projektów art. plastyka Stefana Dulnego i Jerzego Sadowskiego.

Najlepiej zachowany na Kielecczyźnie zabytek techniki — kompleks walcowni i pudlingarni w Sielpi Wielkiej, przedstawiony został na modelu w 1974 r. Zakłady w Sielpi zbudowano w latach 1839—1841 staraniem Banku Polskiego. W jednej z odrestaurowanych po wojnie hal fabrycznych znajduje się dziś ekspozycja, której gospodarzem jest Muzeum Techniki NOT w Warszawie. Awers medalu przedstawia budynki hal i napis „Sielpia Wielka — Walcownia Żelaza”. Medal projektował art. plastyk Stefan Dulny.

Na awersie drugiego medalu wybitego w tym roku z okazji XXX-lecia Polski Ludowej widnieje napis „XXX-lat PRL — 1944—1974”, a na rewersie stylizowany napis „Dymarki-Słupia Nowa”. Koncepcję plastyczną tego medalu wykonał Andrzej Galiński.

Awers medalu wybitnego w 1975 r. przedstawia wnętrze hali fabrycznej walcowni w Maleńcu zbudowanej w 1839 r. i napis „Zabytki techniki Kielecczyny — Maleniec”. Na medalu z 1976 r. widniał fragment muru oporowego okalające-

go niezrealizowany do końca kompleks fabryczny w Bobrzy, który miał być wzniesiony zgodnie z planem rozwoju górnictwa i hutnictwa w okolicy Kielc, stanowiącego integralną część programu rozbudowy przemysłu żelaznego opracowanego przez Stanisława Staszica w 1818 r. Obok plastycznego przedstawienia fragmentu muru na medalu umieszczono napis „Zabytki techniki Kielecczyny — Bobrza”.

Dla uczczenia przypadającej w 1976 r. 150 rocznicy śmierci Stanisława Staszica wybitny został przez TPGHiPS okolicznościowy medal. Na awersie przedstawiono profil popiersia Staszica i lata jego życia 1755—1826, zaś na odwrocie medalu napis „W 150 rocznicę śmierci — TPGHiPS w Kielcach”.

W 1977 r. na medalu umieszczono wielki piec w Starachowicach wzniesiony w 1889 r. na terenach zakładów zbudowanych przez Bank Polski w latach 1833—1834.

Ryc. 1a.

Ryc. 1b.

Ryc. 1. medal wykonany w 1978 r. fot. Maria Kleiber

a. awers   b. rewers

Również w 1978 r. z okazji imprezy *Dymarki Świętokrzyskie* wykonano kolejny medal. Przedstawia on nieistniejący już wielki piec huty w Ostrowcu. Podczas rozbudowy zakładów w 1837 r., którą od nazwiska właściciela nazywano, „Hutą Klimkiewiczów” wzniesiono dwa wielkie piece opalane węglem drzewnym. W 1843 r. huta przeszła w posiadanie Banku Polskiego, a w 1881 r. zakupił ją Władysław Łąski, który wraz z Edwardem Herbstem i Georgiem Pastorem utworzyli Towarzystwo Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich. W 1886 r. na terenie zakładów wzniesiono pierwszy w Staropolskim Okręgu Przemysłowym wielki piec opalany koksem, a w 1890 r. piec martenowski. Słusznym więc wydaje się przedstawienie nie istniejącego już obiektu, który przypomina o bogatej historii na terenie Ostrowca, kontynuowanej dziś przez Hutę im. Marcelego Nowotki. Na medalu obok zarysu obiektów hutniczych znajduje się napis „Nieistniejący wielki piec w Ostrowcu z 1837 r. — Dymarki 1978 r.”.

Wszystkie medale wydawane przez TPGHiPS wykonane są z proszków spiekanych. W 1978 r. wybito je w trzech kolorach: złotym, srebrnym i brązowym. Projektantem wszystkich medali emitowanych w latach 1975—1978 był art. plastyk Stefan Dulny

Andrzej Rembalski
(Kielce)